

حکمت نابرابری انسان‌ها در برخورداری از ظواهر دنیا

نعمت‌های دنیوی، همه وسیله آزمایش انسان است و هیچ کدام از آنها را نمی‌توان رزق الهی دانست، رزق خدایی، که مورد نظر خدای متعال است، آن است که در آخرت نصیب بندگان خاصش می‌کند.

خبرگزاری مهر- نعمت‌های دنیوی، همه وسیله آزمایش انسان است و هیچ کدام از آنها را نمی‌توان رزق الهی دانست، رزق خدایی، که مورد نظر خدای متعال است، آن است که در آخرت نصیب بندگان خاصش می‌کند. خداوند خطاب به پیامبر اسلام(ص) درباره این که چرا به برخی از مردم نعمت‌های بیشتری داده دو نکته بیان می‌فرماید: اول آنکه، افزونی نعمت برخی از مردم نشانه دوستی بیشتر خدا با آنها نیست، بلکه نشانه آزمایش خداوند از آنها است. خداوند در آیه دیگری در اشاره به این موضوع می‌فرماید: اموال و فرزندان شما فقط مایه آزمایش شمايند (سوره انفال آیه 28). در جای دیگری می‌فرماید: و شما را به بدی و خوبی می‌آزمایم (سوره انبیاء آیه 35). و نبلوکم بالشرّ و الخیر فتنه. «#فتنه» در اصل به معنای آزمایش است. اموالی هم که خدا به ما عنایت کرده به همین دلیل «#فتنه» خوانده شده است تا معلوم شود که آیا در به دست آوردن و مصرف آن، احکام شرعی را رعایت می‌کنیم یا نه.

بنابراین آنچه وسیله آزمایش است ارزش چشم دوختن و خیره شدن ندارد بلکه، اگر چیزی بود که اصالت داشت و ذاتاً مطلوب بود جا داشت فکرم‌ان را روی آن متمرکز کنیم، اما چون وسیله آزمایش است و باید پس از انجام آزمایش رها شود، ارزش تعلق خاطر و پرکردن اندیشه را ندارد، مثل برگ کاغذی است که در جلسه امتحان به دانش‌آموزان می‌دهند تا پاسخ سؤالاتش را روی آن بنویسد، نباید در فکر این باشد که کاغذ زیبایی است یا نه، باید به اصل امتحان بیندیشد تا خوب از عهده آن بر آید.

مطلب دومی که در آیه مزبور بدان اشاره شده، مقایسه این نعمت‌ها با نعمت‌های اخروی است. تعبیری که قرآن در این مورد به کار می‌برد تعبیری پر معنا و دقیق است: «#ورزق ربّک خیر و ابقى» خداوند رزق آخرت را به خصوص به خودش منتسب می‌کند. این مطلب وقتی خوب وضوح می‌یابد که توجه کنیم از نظر قرآن و تعالیم اسلامی، روزی دهنده خداوند است: «#و انّ الله هو الرّزاق ذو القوّه المتین» همه نعمت‌های این دنیا هم درواقع روزی‌هایی است که خداوند به انسان داده است. در عین حال می‌فرماید: به این نعمت‌ها که درواقع، وسیله آزمایش است چشم ندوز، رزق مخصوص خدا چیز دیگری است؛ رزق ربّک؛ همان رزقی که درباره شهدا می‌فرماید: عند ربهم یرزقون چنین رزقی است که ارزش دارد انسان به دنبال آن باشد و بدان اهتمام ورزد.

شرف رزق خداوند بر روزی‌های دنیوی

این نکته را باید توجه داشت که از یک نظر، همه رزق‌ها رزق خدا است. اما آنچه تشریفاً منسوب به او است از ارزشی والا برخوردار است؛ مثل این که کعبه را «#بیتی» معرفی می‌کند، در حالی که همه بیوت متعلق به او است. چنین اضافه‌ای را «#اضافه تشریفی» می‌گویند، یعنی، به دلیل شرافتی که برخی چیزها دارند، خداوند آنها را به خودش منتسب می‌کند. نمونه دیگر این مطلب در عبارت نفخت فیه من روحی است. هر جنبنده‌ای که روحی است روحش از آن خدا است، اما خداوند فقط روح انسان را روح خودش نامیده است.

بنابراین اولاً، نعمت‌های دنیوی، همه وسیله آزمایش انسان است ثانیاً هیچ کدام از آنها را نمی‌توان رزق الهی دانست، رزق خدایی، که مورد نظر خدای متعال است، آن است که در آخرت نصیب بندگان خاصش می‌کند.

شما متاع دنیا را می‌خواهید و خدا آخرت را می‌خواهد

با همین مضمون (تحت تأثیر قرار نگرفتن از برخورداری دنیایی دیگران) دو آیه دیگر هم در قرآن داریم: خداوند می‌فرماید مبادا از کثرت اموال و اولاد آنها به شگفت آیی؛ خدا می‌خواهد آنها را در زندگی دنیا بدان‌ها عذاب کند و در حالی که کافران آنان را بستانند. (سوره توبه آیه 55) آیه دیگر همین سوره آیه 85 با یکی دو کلمه اختلاف، دقیقاً شبیه همین آیه است. این آیات درباره منافقان نازل شده است. خداوند در این آیات کلمه «#اعجاب» را به کار برده است «#اعجاب» مفهومی عمیق‌تر از این دارد که انسان فقط از چیزی خوشش بیاید.

هرگاه چیزی انسان را تحت تأثیر قرار دهد و او را منفعل کند، می‌گوییم او را به اعجاب واداشته است. خداوند به پیامبرش می‌فرماید: کثرت اموال و اولاد آنها تو را دچار دل‌مشغولی نکند آنها طعم زندگی و شیرینی آن را نخواهند چشید. اولین دردسر و زحمت افراد مال دوست در جمع کردن مال است. سپس در نگهداری آن. به همین دلیل، شیرینی زندگی را درک نمی‌کنند. هنگام مردن هم وقتی

می‌بینند تمام آنچه را جمع کرده و با زحمت از آن محافظت نموده بودند از دست می‌دهند، هرچه بیشتر نگران و افسرده می‌شوند! اموالی را که با یک عمر زحمت، ظلم و ستم، حق‌کشی و تجاوز به حقوق دیگران فراهم کرده بودند، همه را یک جا از دست می‌دهند. آن گاه در حالی از دنیا می‌روند که کافرند در مقام تعبیر از مردن چنین کسانی، خداوند نمی‌فرماید: یموتون، بلکه می‌فرماید: #171;ترهقْ اَنفُسهم» یعنی جانشان در می‌آید و بدترین ناراحتی‌ها را محتمل می‌شوند.

این همان نتیجه سوء آزمایش است که در هنگام مرگ ظاهر می‌شود. خداوند این تعبیر را به کار می‌برد تا انسان را از دل بستن و خیره شدن به زر و زیور دنیا بر حذر دارد این که چرا خداوند کشش و تمایل به سمت این گونه ظواهر دنیا را در دل انسان قرار داده بحث دیگری است، اما در هر حال روشن است که این گونه آیات و روایات درصدد تخذیر مردم از چشم دوختن به مظاهر مادی زندگی است.

غبطه ممدوح نسبت به حال دنیا

باید توجه داشت که نعمت‌های دنیا مخصوص کفار نیست، بلکه برخی از بزرگان و اولیای خدا هم نعمت‌های زیادی در اختیار داشته‌اند، مثلاً حضرت سلیمان (ع) به قدری از نعمت‌های خداوند بهره‌مند بود که قرآن درباره‌اش تعبیر #171;مُلکا لا ینبغی لا حد من بعدی» را به کار برده است. در احوال آن حضرت آمده که جنس و انس و حتی حیوانات وحشی و پرندگان هم در اختیارش بودند. بنابراین، چنین نیست که هرکسی که نعمتی دارد، آدم بدی است و این نعمت‌ها مایه عذاب او خواهد شد بلکه این گونه نعمت‌ها اسباب آزمایش هستند. برخی از آنها سربلند بیرون می‌آیند و برخی سرشکسته. کسانی که خدا را فراموش نکنند و از آن برای آخرتشان بهره‌گیرند سربلند خواهند بود و کسانی که در جمع کردن این اموال و استفاده از آنها موازین شرع را رعایت نکنند سرشکستگانند.

بنابراین عیبی ندارد که انسان از خدا بخواهد از اموال دنیایی در اختیار او قرار دهد تا در راه آخرت خود از آن استفاده کند. نعمت‌هایی که در دست مؤمنان است اگر موجب غبطه ما بشود در این که آنها را در راه خدا صرف می‌کنند، اشکالی ندارد؛ مانند اموالی که در دست حضرت خدیجه (ع) بود و آنها را در راه نشر و احیای اسلام صرف کرد. آنچه خطرناک است این است که به داشته‌های دنیایی کافران و اموالی که در اختیار کسانی است که از آن برای آخرت خود استفاده نمی‌کنند حسرت بخوریم.

خداوند در قرآن برای ما مثال می‌زند تا ببینیم کسانی که از مال و مکننت خود برای آخرتشان استفاده نکردند سرانجامشان چه شد. قارون کسی بود که به قدری گنج‌های فراوان داشت که عده‌ای پهلوان نیرومند باید فقط کلیدهای گنج‌شان را حمل می‌کردند او تمام دارایی‌اش را برای قومش به نمایش می‌گذاشت عده‌ای از پیروان حضرت موسی (ع) با خود می‌گفتند ای کاش، ما هم از این نعمت‌ها بهره‌مند بودیم و وقتی قارون از اطاعت از حضرت موسی (ع) سرپیچی کرد و با عذاب خداوند خود و تمام دارایی‌اش در زمین فرو رفتند و آنهایی که ارزوی این مال را داشتند گفتند عجب اشتباهی کرده بودیم، اگر ما هم اموالی مثل او داشتیم امروز به همین وضع مبتلا می‌گشتیم. قرآن مجید این گونه داستان‌ها را نقل می‌کند که ما تأمل کنیم و بفهمیم که نعمت‌هایی را که خدا در اختیار دیگران قرار می‌دهد چنان ارزش ندارد که بخواهیم به آنان خیره شویم و دل ببندیم.